

פרק יד (פסוקים ב-כ)

הערה כללית: פרק זה יש ללמוד תחילה פסוק בפסוק בביאור המילים וביאור קל של הענין. הדיון בו צריך לבוא לאחר שכל הפרק ידוע יפה.

חכמת נשי ישראל

המחנך: כבר הזכרנו, כמדומה לא פעם, שהיו אנשים רבים מאד בעם ישראל שראוי היה לכתוב עליהם ספרים שלמים, שבהם יתארו את חכמתם וצידקותם. אולם ספרים כאלו לא נכתבו. רק אנשים מעטים זכו ששמם ומעשיהם יזכרו לדורות, אלה ששמם נקשר למאורע חשוב, שהיה צורך לכתבו לדורות.

מי זכה לכך בפרק זה?

תלמיד אחד: האשה התקועית.

תלמיד שני: למה לא נכתב שמה?

המחנך: אני חושב כי שמה לא נזכר משום שלא היה כל חידוש בשם. היו נשים חכמות רבות שמוכשרות היו לבצע את תכנית יואב. לא נרוויח דבר מידיעת שמה.

תלמיד: למדנו כי היא היתה מעיר רחוקה, תקוע שבנחלת אשר. כנראה צריך היה יואב לחפש אשה כזו במרחקים.

המחנך: זו הערה יפה. הגמרא אומרת שתקוע היא עיר מפורסמת במיוחד בחכמיה. בעיר של חכמים היו גם אנשים וגם נשים חכמות. אף שנשים אינן מחוייבות בלימוד תורה, השתדלו בה מרצון. עד עתה למדנו כבר על נשים חכמות רבות. מי הן?

תלמיד: דבורה, חנה, אביגיל.

המחנך: אלו זכו להכתב לדורות. אבל בלי ספק היו רבות ולא רק בתקוע. היתה סיבה חשובה שבגללה בחר יואב בעיר רחוקה. אולי תוכלו לומר מה היא?

תלמיד: אילו היתה מעיר קרובה היה המלך מכיר מיד כי הספור שלה בדוי. מה שנעשה בארץ במקומות הקרובים בודאי היה ידוע יפה, וכן ברור היה כי לא יתכן שאנשים יעשו שלא כדין במקום קרוב למלך.

המחנך: נכון מאד. גם עתה לא האמין המלך בלב שלם למה שהיא סיפרה. אילו האמין היה מצוה מיד לפעול כדי להציל את האיש. הוא הרגיש מיד שיש כאן גוזמה. אבל לא יכול היה לדחות אותה, מפני שהמדובר היה במה שקרה בעיר רחוקה.

תלמיד: על ערים רחוקות אפשר היה להאמין שיקרה כן? האם לא היו שם שופטים ושוטרים?

המחנך: אולי תוכלו אתם לענות לשאלה זו.

תלמיד: הלא זאת אמרה האשה, "ולמה חשבת כזאת על עם אלקים" (פסוק יג).

המחנך: בכל זאת למה האמין דוד עצמו אמר: "וה' יעשה הטוב בעיניו" לאמונתו של דוד, שעם אלקים יעשה דבר כזה. הוא ידע זאת מן הנסיון.

תלמיד: כנראה ידע שהעם הצדיק את אבשלום, מפני שבדיעבד היה מרוצה שהחוטא נענש. על כן חשב דוד שמא יש בעיר הרחוקה אנשים שמוכנים גם להעניש את האח שהרג את אחיו.

המחנך: אמרנו שמכל העניין נראה שדוד לא האמין בלב שלם לסיפור. על כן לא מיהר לפעול. בכל זאת חשש לכך, כנראה מן הטעם שאתה אמרת. הוא ידע כי עם ישראל מתעב רוצחים ויש קנאים שמוכנים לפעול נגדם ביד קשה.

תלמיד: אני לא חושב שצריכים היו לשליחות זאת הרבה חכמה. הלא האשה חזרה על דבריו של יואב.

המחנך: התוכלו אתם להשיב לשאלה זו? בדקו יפה האם היא דיברה רק מה שיואב אמר או הוסיפה דברים משלה.

תלמיד אחד: אשה לא חכמה היתה מתבלבלת מאד ולא היתה יכולה לסדר כל זאת.

המחנך: ראו בספר ונראה איזה דברים היו של האשה עצמה ולא של יואב. נבדוק פסוק אחר פסוק.

נקרא פסוק ד. זה של יואב או של האשה?

תלמיד: זה בודאי של יואב.

המחנך: נקרא פסוקים ה,ו,ז.

תלמיד: הכל של יואב.

המחנך: ומה בדבר פסוק ט. האם יכול היה יואב להעלות בדעתו מה יקרה לאחר שהמלך ישיב?

תלמיד: הוא מוכרח היה. הלא האשה היתה צריכה סוף סוף להגיע לעניין אבשלום.

המחנך: נקרא הלאה. מה בדבר הפסוקים יא-יט. קראו אותם פעם נוספת.

המחנך ידאג כי יתפתח ויכוח בכיתה. המחנך ישתמש בו כאמצעי להעמיק את הידיעה וההבנה בפסוקים הנפלאים והמבריקים האלו. המסקנה איננה חשובה. קרוב לודאי שהכיתה תחליט שאשה לא כל כך חכמה, לא היתה יכולה לנהל את הענינים בצורה כזו. אבל במקרה זה חשוב הדיון הלימודי יותר מאשר הפיתרון.

פרק יד. פסוק יד

ה' שומר נפש האדם

המחנך: השיעור שלנו היום יהיה מיוחד לפסוק אחד. אם נספיק לגמור את הדיון עליו, נלמד עוד. אבל אף אם יעבור כל השיעור רק בפסוק הזה כדאי הדבר. את פירוש המילים שלו כבר למדנו. עתה אני רוצה לשמוע מכם מהו הדבר המיוחד שבו, שבגללו אני מוכן להקדיש לו שיעור שלם.

תלמיד: מפני שהוא מדבר על החיים והמות.

המחנך: נכון מאד. מה הדבר הראשון שהאשה אומרת.

תלמיד: היא לא אומרת שום חדש. הכל יודעים כי "מות נמות".

המחנך: כולם יודעים, אבל לא כולם זוכרים זאת.

תלמיד: האם יש לזכור תמיד שנמות? זה יעשה אותנו עצובים מאד.

המחנך: נכון מאד. לא צריכים לחשוב יותר מדי על דברים רעים. כרגיל אין צורך לדבר על המות. אולם האשה התכוונה לומר, כי בזמן שבאים לדון מישהו למוות, צריכים לזכור שכולנו נמות. צריכים לזכור את המוות גם במקרים אחרים שבהם דרושה אחריות מיוחדת. אולם כאן היתה הכוונה שונה קצת. ראו מה אומר רש"י על כך.

תלמיד: כי מות נמות ודיינו באותו עונש.

המחנך: במילים מעטות אלו דבר עמוק מאד. המוות הבא לכל איש במועד בלתי קבוע הוא עונש מספיק לכל חטאי האדם. על כן אף כי צריכים להשתדל להעניש חוטאים, לא צריכים להתרגש יותר מדי אם חוטאים מסויימים אינם נענשים מפני שאין עדים נגדם או שלא התרו בהם. סופם להיענש בידי שמים בעונש הגדול ביותר, הוא המות, שלמעשי האדם השפעה גדולה על זמן בואו.

תלמיד: יש רשעים שמאריכים ימים.

המחנך: נזהרתי מאד בדברי. אמרתי שלמעשי האדם השפעה על זמן המוות, אבל לא תמיד הם קובעים את זמנו. יש רשע מאריך ימים מפני שאינו ראוי לבוא בחברת נשמות צדיקים לקבל שם את השכר בעד מעשיו הטובים, על כן משלם לו ה' את שכרו בעד מעשים אלו בחיים ארוכים, בין רשעים כמותו, בעולם הזה.

תלמיד: שלא ללכלך את גן העדן בנשמות רשעים.

המחנך: אתה מדבר כמלעיג.

תלמיד: מה לעג יש בדברי. רק פירשתי את דברי המחנך.

המחנך: אם כוונתך טובה, דברייך באמת מוסיפים לדברי. ראו מה עוד נאמר כאן על החיים והמות? דברים אלו הם בודאי לא דברי האשה בלבד וגם לא דברי יואב בלבד. זה ניסוח יסודות דת שנכתבו כאן אגב הויכוח הזה.

תלמיד: למה היא אומרת שנשמת האדם היא כמים הנשפכים שלא יאספו. הלא הנשמה נשארת בגן עדן או בגיהנום.

המחנך: היא מדברת רק על הזהירות הדרושה בטיפול עם הנפש. המות מוציא את הנשמה מן העולם. אין להחזירה כאן בידי אדם ואין לדעת כמה זמן ימשך עד תחיית המתים. קראו הלאה מה נאמר כאן. מה זה "ולא ישא אלקים נפש". מה היא רצתה לרמוז בזה לדוד?

תלמיד: שגם הוא ימות.

המחנך: נכון. אולם דבר זה עצמו אינו חידוש. היא רצתה לרמוז לו כי הוא עלול למות פתאום. עליו לדאוג לאבטלום מיד, שמא לא יוכל לעשות זאת אחר כך. דבריה האחרונים שבפסוק זה הם בעלי חשיבות רבה והם תנחומים גדולים לכל אדם, שלא יפחד יותר מדי מפני המוות. מה היא אומרת. מי הוא זה שחושב מחשבות לבל ידח אדם?

תלמיד: ה'.

המחנך: נכון מאד. אף כי ה' מעניש כל אדם בעונש המוות, הוא דואג מאד לאדם. "וחשב מחשבות" זה ביטוי בלשון אנושית, לומר שה' דואג לאדם בכל הדרכים האפשריות, כמו שאנו חושבים הרבה כדי להציל דבר היקר לנו. הוא דואג "לבלתי ידח ממנו נדח", הוא דואג לא רק שלא ימות אדם לפני זמנו, אלא גם שלא "יודח ממנו", שלא יהיו דברים בחייו שירחיקו אותו מה'.

תלמיד: לזה צריך האדם לדאוג. זוהי הבחירה שלו.

המחנך: אבל פעמים רבות יש מפריעים רבים שקשה מאד לאדם להתגבר עליהם. ה' מסייע לכל אדם שבוחר ללכת בדרך טובה. אם אין אדם מתחיל, בודאי לא ידאג לו ה'. אבל אם הוא מתחיל ללכת בדרך הטובה, ה' מסייע בידו. על כן אנו מתפללים לסייעתא דשמיא בכל מעשינו.

תלמיד: איך זה קשור לענינו. לשם מה דיברה זאת.

המחנך: חייב אדם ללכת בדרכי ה' ולהידמות אליו. אם ה' דואג לאדם שלא ידח ממנו נידח, חייב גם האדם לדאוג שלא יאבדו אנשים. כך היא חובת כל אדם, כל שכן המלך.

דוד התרגש מאד מדבריה האחרונים, הלא כן?

תלמיד: הוא שאל אותה אם יד יואב בדבר. קשה היה להאמין שהיא עצמה מוכשרת לדבר ככה.

המחנך: נכון מאד. הדברים האמורים בפרק זה הם נפלאים מאד בתכנם ובסיגנונם. אף כי ידע דוד שיש נשים חכמות בישראל, לא יכול היה להאמין כי האשה עצמה היתה מוכשרת לארגן את כל הדברים האלה בצורה יפה כל כך.

דרך אגב הם עדות על גדולתו וחכמתו של יואב. הגמרא אומרת שהוא היה לא רק שר צבא גדול, אלא מגדולי חכמי ישראל ושימש ראש בית הדין הגדול (הסנהדרין).

אבשלום והמרד בדוד אביו

הערה כללית: מרד אבשלום וכל הכרוך בו הוא דבר מגונה. אולם הלקח ממנו וכל פרטיו הוא רב מאד ואפשר להקדיש לו שיעורים רבים עם תועלת גדולה.

בדרך כלל אין אפשרות לכך ויש להצטמצם לצדדים היסודיים בלבד. להלן רשימה ארוכה של נושאים שנידונו אגב ההוראה. לאחדים מהם יוקדש להלן דיון מיוחד. האחרים הם לבחירת המחנך, שימצא חומר רב ב"דעת סופרים" כדי לפתח אותם:

- א. מה היה אופיו של אבשלום?
- ב. למה הלך העם אחר אבשלום?
- ג. תגובת דוד על המרד.
- ד. תגובת העם על המרד.
- ה. המרד כאמצעי להציל את מלכות דוד.
- ו. אחיתפל ועצותיו.
- ז. הפשעים האיומים בקשר למרד ומקורותיהם.
- ח. אבשלום מכשיר בידי אחיתפל.
- ט. שמעי בן גרא שריד מתנגדי דוד מימי שאול.
- י. יואב ומעשיו בתוך המרד.
- יא. אבישי בזמן מרד אבשלום ובעת נדידת דוד.
- יב. המרגלים ופעולותיהם בעת המרד.
- יג. מות אבשלום.
- יד. תגובת דוד למות אבשלום.
- טו. שבט יהודה ושאר השבטים בעת המרד ולאחריו.
- טז. מפיבשת, מעמדו וסבלו בגלל המרד.

יז. המשך המרד על ידי שבע בן בכרי.

יח. האשה החכמה מאבל בית מעכה ודבריה.

יט. אנשים הנזכרים בקשר למאורעות.

להלן יבוא דיון בנושאים אחדים והערות לענינים שונים.

פרק טו (פסוקים א-יג)

למה הלך העם אחר אבשלום?

לדיון בנושא הנ"ל יוקדם לימוד הפסוקים בפירוש המילים, או קריאתם על ידי התלמידים בבית ובקריאה דמומה בכיתה.

המחנך: יש שלושה סוגי מרד. האחד המתארגן על ידי איש אחד בגלל מטרות אישיות שלו ושל שותפיו. השני שמתארגן על ידי העם החפצים להחליף את השלטון. השלישי, במרד זה עיקר המארגן הוא איש אחד העושה לטובת עצמו, אבל העם מצטרף אליו מהר, מפני שהם סבורים כי המרד הוא לטובתם. לאיזה סוג שייך מרד אבשלום?

תלמיד אחד: לראשון. אבשלום הוא איש גאה, רודף כבוד ושלטון.

תלמיד שני: ואני אומר שהוא שייך לסוג השלישי. אבשלום הצליח להשיג את הסכמת העם למלכותו והם עזרו לו.

המחנך: לדעת שניכם הוא אינו שייך לסוג השני. אני אינני בטוח כל כך. יתכן שאילו לא היה אבשלום עומד בראש המרד, אחר היה עושה זאת. לאחר שנהרג אבשלום היה איש אחר שאירגן מרד. מה שקרה בבית דוד הסעיר את העם. בנקל הגבירו שונאי דוד מימי שאול את הסערה בעם, בעקבות מעשי בת שבע, אמנון ואבשלום. תשובת דוד, תפילותיו ומעשיו הטובים כיפרו עליו בעיני ה' אבל לא בעיני רבים מן העם. אולי אף לא ידעו על צערו הגדול של דוד.

בכל אופן הביאו ראיות מן הפסוקים.

תלמיד אחד: בפסוק יב נאמר: "ויהי הקשר אמיץ והעם הולך ורב את אבשלום".

תלמיד שני: בפסוק יג נאמר: "כי היה לב איש ישראל אחרי אבשלום".

המחנך: אפשר להוסיף כי הבטוי "לב איש ישראל" בלשון יחיד ולא "לב בני ישראל" בלשון רבים, מוכיח שרובם היו כאיש אחד עבור אבשלום. למה?

תלמיד: הוא החניף לכולם, כמו שכתוב בתחילת הפרק. הוא שיקר ורימה.